

"Bijna elke familie heeft wel zijn 'zwarte'"

Henk Deleu

Ook na zeventig jaar blijft de collaboratie in veel Vlaamse families een etterende wonde. Getuige de ophef over de sterke veroordeling van de collaboratie door Bart De Wever, die daarbij het oorlogsverleden van zijn eigen grootvader niet schuwde. De Gentse historicus Bruno De Wever (broer van) legt uit waarom de collaboratie een onverwerkt verleden blijft.

PETER GORLÉ

Hoe belangrijk is het dat Bart De Wever de collaboratie bestempelt als "een vreselijke fout"?

"Het is niet de eerste keer dat een vooraanstaande figuur uit de Vlaamse Beweging de collaboratie veroordeelt. Frans-Jos Verdoodt heeft in 2000 namens het IJzerbedevaartcomité al een "historisch pardon" uitgesproken op de IJzerbedevaart. Ook Volksunie-boegbeeld Hugo Schiltz nam al afstand van de collaboratie. Maar als de voorzitter van een grote

Vlaams-nationalistische regeringspartij dat doet in zijn hoedanigheid van burgemeester van Antwerpen tijdens een herdenking van de Holocaust door de joodse gemeenschap, dan is de impact natuurlijk groter."

Ging hij ook niet verder door de gebruikelijke vergoelijken en nuanceringen weg te laten?

"De N-VA-voorzitter heeft de collaboratie in de meest ondubbelzinnige bewoordingen veroordeeld. Maar eigenlijk kan je moeilijk anders. Er zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog 25.000 mensen vermoord in België. Dat is de grootste massamoord uit onze geschiedenis - als we even abstractie maken van Leopold II in Congo. Toch blijf ik als historicus huiverig om mensen individueel te veroordelen. Mensen zijn een product van hun tijd. We moeten begrip hebben voor de drijfveren van individuen. Al mag dat ons dus niet beletten om luid en duidelijk te zeggen dat de collaboratie radicaal fout was. Mijn broer zit daarover helemaal op dezelfde lijn."

Dat getuigt toch van moed uit de mond van een N-VA-voorzitter?

"Hmmm... (aarzelt) Ik moet mijn broer niet verdedigen. Ik zal zelfs de laatste zijn om dat te doen. Ik zou het niet hebben over een moedige zet. Ik zie vooral een logische, berekende evolutie van een partij die zich van anti-Belgische Vlaams-nationalistische partij nu in het centrum van het politieke spectrum wil nestelen. En voor een klein deel van de kiezers die de collaboratie blijven verheerlijken zullen de woorden van Bart De Wever wel een bittere pil zijn. Maar die evolutie is al een hele tijd gaande. Wat je mijn broer wel moet nageven, is dat hij zijn statement bijzonder intelligent heeft

verwoord, op een belangrijke, symbolische plaats. Zo kennen we hem ook."

Waarom blijft dit thema zeventig jaar na datum de gemoederen zo verhitten?

"Bij ons is de collaboratie een uitgesproken communautair dossier. In Vlaanderen werden degenen die meeheulden met de bezetter, zoals de Oostfrontstrijders, tot diep in de jaren vijftig en zestig afgeschilderd als idealistische helden. Het verzet werd neergezet als een bende halve criminelen. Die mening was in Vlaanderen wijdverspreid, terwijl Wallonië een beeld cultiveerde van haard van verzet, wat ook kort door de bocht is. Het verzet was niet zozeer Waals, maar wel communistisch en Belgisch geïnspireerd. Die tegenstelling maakt dat de collaboratie hier nog gevoeliger ligt dan elders."

Was de collaboratie hier dan zo wijdverspreid dat elke familie zijn 'zwarte' telde? Zelfs de families van een Belgisch boegbeeld als Eddy Merckx of PS-kopstuk Laurette Onkelinx telden notoire collaborateurs...

"Er zijn in België zo'n 53.000 mensen veroordeeld voor collaboratie. Een even grote groep speelde haar burgerrechten kwijt. Samen gaat het om zowat 100.000 mensen. Uitgedrukt in percentage van de bevolking is dat al bij al een vrij kleine groep. Maar die 100.000 mensen hebben allemaal een partner. Ze hebben allemaal gemiddeld twee of drie kinderen. Die op hun beurt weer kleinkinderen hebben. Maak de rekening en je komt aan vele honderdduizenden mensen die zich ook nu nog rechtstreeks betrokken

voelen bij de discussies over collaboratie en verzet."

Wat doet de collaboratie met een familie?

"Dat is heel verschillend. Mijn collega Koen Aerts neemt momenteel met de hulp van studenten interviews af van kinderen van collaborateurs. Er zijn kinderen die de keuzes van hun ouders vergoelijken. Er zijn er die zich daar met hand en tand tegen verzetten. In sommige families wordt er heftig over gediscussieerd, in andere rust er een taboe op het onderwerp en wordt er nooit over gepraat, zoals in de familie-Onkelinx. Ik geloof dat Laurette Onkelinx oprecht is als ze zegt dat ze nooit iets gehoord heeft over het verleden van haar grootvader. Zeker in Wallonië rust daar een huizenhoog taboe op."

Wat heeft het oorlogsverleden van uw grootvader betekend voor uw familie?

"Bij ons in de familie was dat een non-issue. Er werd niet over gepraat. Al was het ook geen geheim. Ik heb nooit met mijn grootvader over zijn oorlogsverleden gesproken. Ook al heeft hij geweten dat ik mijn scriptie over de collaboratie heb geschreven. Hij heeft zelfs geweten dat mijn eerste boek over jonge Oostfronters is verschenen. Toch hebben we nooit de behoefte gevoeld daarover te praten. Wat niet betekent dat de oorlog niet aanwezig was. Mijn grootvader sloot zich in 1943 aan bij het VNV (het nazistisch gezinde Vlaams Nationalistisch Verbond) toen de meeste mensen het VNV de rug toekeerden. Na de oorlog werd hij enkele maanden opgesloten in het fort van Berchem. Als 'kleine collaborateur' werd hij nooit veroordeeld, maar hij verloor wél zijn burgerrechten, met verstekkende gevolgen. Daardoor was hij zijn baan kwijt als onderwijzer en moest hij om den brode aan de slag als deur-aan-deurverkoper. Dat was voor hem

heel zwaar. En ook voor zijn gezin. Er kwam minder geld binnen, waardoor mijn vader nooit heeft kunnen studeren. Dat heeft mijn vader diep getekend. En wij zijn dan weer getekend door de opvattingen van mijn vader die is opgegroeid met de naweeën van de collaboratie."